

Δημήτριος Καραμπερόπουλος

Παιδιατρικά θέματα στην Βιολογική Επιτροπή του *Εν Κωνσταντινουπόλει Ελληνικού Φιλολογικού Συλλόγου* (1898-1904)

5^η Ημερίδα Ιστορίας της Ελληνικής Παιδιατρικής, 24 Απριλίου 2010

Το 1860 σε μία από τις πολλές συναντήσεις εξεχόντων προσωπικοτήτων της Κωνσταντινουπόλεως δόθηκε το έναυσμα για την ίδρυση την επόμενη χρονιά το 1861 ενός μορφωτικού σωματείου που πήρε το όνομα «Ο εν Κωνσταντινουπόλει Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος»¹. Πρωτεργάτες ήταν οι ιατροί Σπυρίδων Μαυρογένης² (1816-1902) ανακτορικός ιατρός του Σουλτάνου και ο ιατροφιλόσοφος Ηροκλής Βασιιάδης (1821-1890) για το οποίο λέγεται ότι όταν συνόδευσε του δύο γιους του στο Παρίσι για σπουδές γράφτηκε στην Ιατρική Σχολή του Παρισιού και το 1858 ανακηρύχθηκε διδάκτωρ με την εργασία του σχετικά με την γυμναστική στους αρχαίους Έλληνες³. «Ο εν Κωνσταντινουπόλει Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος» είχε πολυσχιδή δράση, λειτούργησε μέχρι το 1922 και θεωρήθηκε ως το υπουργείο Παιδείας των Αλύτρωτων Ελλήνων. Εξέδιδε και το ομώνυμο περιοδικό στο οποίο καταχωρίζονταν τα Πρακτικά και τα θέματα των Επιτροπών, μία εκ των οποίων ήταν και η Βιολογική, στην οποία γίνονταν συζητήσεις και ανακοινώσεις ιατρικών θεμάτων.

Διερευνήσαμε τους τόμους με τα πρακτικά της Βιολογικής Επιτροπής των ετών 1898 έως 1908 και καταγράψαμε τα παιδιατρικά θέματα, τα οποία ανακοινώθηκαν στις συνεδριάσεις της. Αυτά είναι συνολικά 26 το αριθμό και αποτελούν μάλιστα το ¼ των δημοσιευμένων ιατρικών θεμάτων της Βιολογικής Επιτροπής. Η διερεύνηση των παιδιατρικών αυτών ανακοινώσεων έδειξε ότι υπήρχε συχνά αναφορά στην σύγχρονη ευρωπαϊκή βιβλιογραφία, κυρίως γαλλική, στοιχείο που δείχνει το επιστημονικό επίπεδο των Ελλήνων ιατρών της Κωνσταντινουπόλεως. Επί πλέον δόθηκε η ευκαιρία να καταγραφεί η παιδιατρική νοσολογία της εποχής και η θεραπευτική αντιμετώπιση της.

¹ Τατιάνα Σταύρου, *Ο εν Κωνσταντινουπόλει Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος. Το υπουργείον Παιδείας του Αλύτρωτου Ελληνισμού*, Αθήνα 1967. Γιώργος Α. Γιαννακόπουλος, *Η Βιβλιοθήκη του Ελληνικού Φιλολογικού Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως (1863-1922)*, ανάτυπο από το Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Ερευνών, τόμ. ΣΤ', Αθήνα 1986-1987. Χάρης Εξερχόγλου, *Εθνική ταυτότητα στην Κωνσταντινούπολη τον 19ο αι. Ο εν Κωνσταντινουπόλει Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως 1861-1912*, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1996.

² Αλέξανδρος Ζωηρός, «Αναμνήσεις. Η Κωνσταντινούπολις και ιδίως το Σταυροδρόμι κατά το 1860, η πόλις και οι άνθρωποι, η ίδρυσις του 'Ελληνικού Φιλολογικού Συλλόγου'», *Ημερολόγιον του έτους 1907 των Εθνικών Φιλανθρωπικών Καταστημάτων εν Κωνσταντινουπόλει*, έτος τρίτον, εν Κωνσταντινουπόλει 1906, σελ. 219-234, και για Σπ. Μαυρογένη στις σελ. 224-225.

³ Βλ. Μαργαρίτης Ευαγγελίδης, «Αναγγελία θανάτου Κωνσταντίνου Ηροκλέους Βασιιάδου», *Αθηνά*, τόμ. 2, (1890), σελ. 687-693. Κ. Μακρής, «Βιογραφία Ηρ. Βασιιάδου [μνημονεύονται και τα έργα του]», *Ο εν Κωνσταντινουπόλει Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος*, τόμ. 22, (1891), σελ. 22-33. Νικόλ. Θ. Πατσέλης, *Κωνσταντίνος Ηροκλής Βασιιάδης, ο ιατροφιλόσοφος Δελβινιώτης*, Αθήναι 1960. Τατιάνα Σταύρου, «Ηροκλής Βασιιάδης, ο τελευταίος ιατροφιλόσοφος», *Ηπειρωτική Εστία*, τόμ. 24, (1975), σελ. 419-432. Της ίδιας, «Ο Ηπειρώτης ιατροφιλόσοφος Ηροκλής Βασιιάδης και ο Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος στην Κωνσταντινούπολη», *Βοϊκή Ζωή*, τεύχ. 83 (1986), σελ. 7-8, τεύχ. 84, σελ. 7-8. Πρβλ. Δημ. Καραμπερόπουλος, *Ιστορία της Ιατρικής Ελληνική Βιβλιογραφία 1750-2000*, Βιβλιοθήκη Ιστορίας της Ιατρικής, αρ. 3, εκδ. Σταμούλη, Αθήνα 2009.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ετών 1898-1899

ΤΟΜΟΣ 27 (1900)

1. «Περίπτωσης υμενώδους επιπεφυκίτιδος επί παιδός εννεαετούς», (σελ.10).

Σημειώνεται ότι «επί του επιπεφυκότος του κατωτέρω βλεφάρου υπήρχε μεμβράνη φαία... ουδεμία ετέρα αλλοιώσις του βολβού». Δια λαβίδος αφαιρέθηκε η μεμβράνη χωρίς δυσκολία, δεν ανευρέθησαν μικροοργανισμοί, έγιναν πλύσεις δια διαλύσεως άχνης υδραργύρου, και επίχριση του επιπεφυκότος δια διαλύσεως νιτρικού αργύρου. Ομαλή έκβαση.

2. «Περίπτωσης κακοήθους κυνάγχης φλεγμονώδους. Επηκολούθησαν ουραιμικά φαινόμενα και επί τέλους θάνατος» σε κορίτσι 15 ετών, (σελ. 10-11).

Φαρυγγοαμυγδαλίτιδα στην οποία θεραπευτικώς συστήθηκαν «γαργαρισμοί μαλακτικοί και αντισηπτικοί, καθάρσιον και κινήνη, σχάσις των πυωδών εστιών με έκκριση ικανής ποσότητος πύου». Και ενώ πήγαινε καλά μετά 6 ημέρες με τον πυρετό, πόνο στην οσφύ, ούρα με λεύκωμα «εξελείχθη άπασα εκείνη η άλυσος των ουραιμικών φαινομένων, έμετοι, κνησμός, δυσκοιλιότης, σπασμοί, πυρετός ισχυρός 39-41, και επί τέλους κόμα και θάνατος». Τονίζεται ότι ο στρεπτόκοκκος από της πρώτης προσβολής είχε προκαλέσει τα νεφριτικά εκείνα φαινόμενα, των οποίων επακολούθημα ήταν η ουραιμία.

3. «Παρουσίαση 4 περιπτώσεων διφθερίτιδος», (σελ. 12-13).

Θεραπεύθηκαν με την χρήση της οροθεραπείας⁴. Μάλιστα στο τέταρτο περιστατικό σημειώνεται ότι επειδή καθυστέρησε η χρήση του ορού έγιναν επί πλέον ενέσεις αιθέρος και καφεΐνης. Συζητείται η προφυλακτική οροθεραπεία επί διφθερίτιδος.

4. «Τινά περί προφυλάξεως και θεραπείας της γονοκοκκικής επιπεφυκίτιδος των νεογνών», (σελ. 72-76).

Σημειώνεται ότι από στατιστικές η οφθαλμία των νεογνών είναι αιτία των 30% των τυφλών. Προστίθεται «να καταστήσωμεν γνωστά τοις πάσι τα μάλλον εφικτά μέσα προς προφύλαξιν από την οφθαλμίαν των νεογνών». Τα νεογνά είναι υπό την επίβλεψη των μαιών και για τούτο θα πρέπει να διαφωτισθούν. Συνιστάται να πλένονται συχνά «τα γεννητικά όργανα της επιτόκου γυναικός δια χλιαράς διαλύσεως βορικού οξέος εν ύδατι βεβρασμένω 3% και άμα εξέλθη το βρέφος να καθαρίζονται τα βλέφαρα, αι βλαφαρίδες δια βαμβακίου βεβρεγμένου εν τη ανωτέρω διαλύσει και ενσταλάξεις χυμού λεμονίου εν τοις οφθαλμοίς».

⁴ Ο Γερμανός ερευνητής Emil von Behring (1854-1917) το 1893 παρουσίασε τα αποτελέσματα της οροθεραπείας της διφθερίτιδος, η οποία χαρακτηρίστηκε ως «παθητική ανοσοποίηση». Μάλιστα «το 1901 βραβεύτηκε με το βραβείο Νόμπελ για την εργασία του σχετικά με τις θεραπευτικές μεθόδους με χρησιμοποίηση ορών και τις εφαρμογές τους κυρίως κατά της διφθερίτιδας, αλλά και του τετάνου». Βλ. F. H. Garrison, *An introduction to the History of Medicine*, επανατύπωση της τέταρτης έκδοσης Philadelphia and London, W.B. Saunders Company, 1961, σελ. 584. Βαγγέλης Ηλιάδης, *Τα Νόμπελ Ιατρικής Φυσιολογίας στην υπηρεσία της ανθρωπότητας*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000, σελ. 35. Λίγα χρόνια αργότερα το 1897 έλαβε το Συμβουλίδειο βραβείο της Ιατρικής Εταιρείας Αθηνών σχετική εργασία για τις αντίστοιχες γνώσεις των αρχαίων ο Νικόλαος Λαμπαδάριος, *Περί ορροθεραπείας και οργανοθεραπείας παρά τοις αρχαίοις Έλλησιν προς δε τούτοις περί της παρ' αυτοίς αντιλυσσικής και αντιλεπρώδους θεραπείας*, εν Σύρω, 1898. Βλ. και Ε. Ν. Λαμπαδάριος, «Τεχνητή ανοσία και ορροθεραπεία παρά τοις αρχαίοις Έλλησιν ιατροίς», *Ιατρικά Χρονικά*, τόμ. 4, (1931), σελ. 239-250.

Για τη γονορροϊκή οφθαλμία συνιστάται να γίνεται μικροσκοπική εξέταση του υγρού. Θεραπευτικώς πλύσεις με χλιαρή διάλυση υπερμαγγανικού ασβεστίου (1:3000), μετά επίχριση των βλεφάρων, επιπεφυκότος με διάλυμα 2% νιτρικού αργύρου και στη συνέχεια εξουδετέρωση τούτων δια πλύσεων χλωριούχου Νατρίου και αφθόνου ύδατος.

5. «Περί του διαλείποντος τυφοειδούς και τυφοελώδους πυρετού», (σελ. 96-101).

Παρουσιάζονται περιπτώσεις παιδιών τυφοειδούς πυρετού και εξανθήματος, τα οποία είχαν «το θερμομετρικόν διάγραμμα όλως διάφορον εκείνου όπερ ο πολύς Wunderlich⁵ διετύπωσε περί του τυφοειδούς πυρετού». Κατά τη συζήτηση των περιστατικών αναφέρθηκε ότι ο ιατρός παρατήρησε πως οι σφυγμοί στον πυρετό πάνω του 39 είναι ολιγότεροι του 100 στον τυφοειδή πυρετό ενώ άνω των 100 στην ελονοσία. Καταχωρίζονται πολλές σύγχρονες βιβλιογραφικές παραπομπές σε ευρωπαϊκά ιατρικά περιοδικά.

6. «Περίπτωσης πυορροϊκής δακρυοκυστίτιδος των νεογνών», (σελ. 114-116).

Πραγματεύεται την αιτιολογία και τη θεραπεία με μαλάξεις του δακρυϊκού πόρου και ενσταλάξεις πρωτεϊνικού αργύρου 5%. Μνημονεύονται πραγματείες επί του θέματος, στις οποίες περιλαμβάνεται και η διδακτορική διατριβή στο Παρίσι του οφθαλμιάτρου Γεωργίου Φωκά Κοσμετάτου⁶ (1876-1973) καθηγητού αργότερα της Οφθαλμολογίας στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ο όρος «δακρυοκυστίτις» είναι μεταφορά του αντίστοιχου γαλλικού όρου «dacryostite».

TOMOS 28, (1904)

7. «Περί θεραπείας της νυκτερινής ενουρήσεως των παιδών δια ρινικής επεμβάσεως», (σελ. 30-31).

Νέος 15 ετών έπασχε από ενούρηση⁷, η οποία «ουδόλωσ υποχωρούσης εις εσωτερικήν χρήσιν καταλλήλων φαρμάκων». Η οπίσθια ρινοσκόπηση έδειξε ύπαρξη αναπτυγμένων αδενοειδών εκβλαστήσεων. Με τη αφαίρεσή τους θεραπεύθηκε αποτελεσματικά και η νυκτερινή ενούρηση. Μνημονεύεται και άλλη μία περίπτωση παιδιού 8 ετών μετά την αφαίρεση των «αμυγδαλών του Luschka»⁸, όπως αναγράφονται στην μελέτη οι αδενοειδείς εκβλαστήσεις, θεραπεύθηκε η νυκτερινή ενούρηση.

8. «Περί ελώδους ηπατοσπληνικής κιρρώσεως των παιδών», (σελ. 31-34).

Παρουσιάζονται δύο περιπτώσεις παιδιών 14 και 7 ετών αντίστοιχα. Στο πρώτο από έτους είχε προσεβλήθη από «ελώδεις πυρετούς», όπως αποκαλούνταν τότε η ελονοσία, χωρίς να εφαρμοσθεί θεραπευτική χρήση της κινίνης. Η μητέρα παρατήρησε διόγκωση της κοιλιάς, αντικειμενικά ο σπλην ήταν 5 δάκτυλοι, το ήπαρ 3 δάκτυλοι, χωρίς ίκτερο. Θεραπεία με ιωδιούχο σύνθεση και κινίνη.

Για τη δεύτερη περίπτωση που από μηνών είχε του πυρετούς σημειώνεται ότι κατά την εξέταση εκ του ομφαλού ανέρχονταν προς την ξιφοειδή απόφυση

⁵ Ο Carl Reinhold August Wunderlich (1815-1877), Γερμανός ιατρός γνωστός για την καθιέρωση του θερμομετρικού διαγράμματος.

⁶ G. Cosmetatos, *Recherches sut le developpement des voies lacrymales*, (These de Paris, no 618).

⁷ Η ενούρηση μνημονεύεται από τον Διοσκουρίδη: «...και φρύξας δε το σπέρμα αυτού (πήγανον ορεινόν) δος πίνειν επί ημέρας ζ' τω ενουρούντι και παύσεται», Πεδανίου Διοσκουρίδου, *Περί ύλης ιατρικής*, Βιβλίον Γ, 45 (52), σελ. 394, έκδ. Curtius Sprengel, Λειψία 1829.

⁸ Ο Hubert von Luschka, (1820-1875), Γερμανός ανατόμος. Πολλοί ανατομικοί όροι συνοδεύονται με το όνομά του.

σύμπλεγμα διευρυμένων φλεβών και το ήπαρ και ο σπλην ήταν διογκωμένοι. Μάλιστα σημειώνεται ότι η περίπτωση συγκρίθηκε με την περιγραφή της ελώδους ηπατίτιδος της Ανατομικής Παθολογίας του Etienne Lancereaux⁹.

9. «**Περί βλεφαροπλαστικής εγχειρήσεως**» σε νέο 16 ετών, (σελ. 48), ο οποίος στην ηλικία των 5 ετών είχε καεί στο πρόσωπο. Δυσμορφία στον δεξιό οφθαλμό, με εκτρόπιο και χαλάζιο. Γίνεται περιγραφή της βλεφαροπλαστικής. Συμπληρωματικά αναγράφεται και αναπλαστική εγχείρηση σε νέο ο οποίος σε μικρή ηλικία είχε υποστεί βαθέα εγκαύματα στο αριστερό χέρι.

10. «**Περίπτωση αποστήματος ήπατος**», (σελ. 68), σε παιδί 12 ετών στο Νοσοκομείο Παίδων του Αγίου Γεωργίου Κωνσταντινουπόλεως. Είχε δεχθεί ισχυρό κτύπημα με ρόπαλο στο δεξιό υποχόνδριο. Μετά λίγες ημέρες παρατηρήθηκε διόγκωση και πόνος και οι γιατροί του αφαίρεσαν 500 γρ. πύου. Δημιουργήθηκε συρίγγιο, το οποίο επουλώθηκε με τις πλύσεις.

11. «**Ανακοίνωση τριών περιπτώσεων οξείας νεφρίτιδος σε παιδιά**», (σελ. 86, χωρίς να υπάρξουν τα τυπικά συμπτώματα της οστρακιάς. Μόνον οι γονείς είχαν παρατηρήσει ελαφρό εξάνθημα.

12. **Περίπτωση δηλητηριάσεως εκ φαινικού οξέως σε παιδί**, (σελ. 128). Κατά την ωτόρροια μετά την οστρακιά ως αντισηπτικό τοποθετήθηκαν γάζες εμποτισμένες στο φαινικό οξύ¹⁰. Παρουσία μελανών ούρων, μελανουρία, η οποία υπεχώρησε πάραυτα με την αφαίρεση του φαινικού οξέως. Τα ούρα δεν είχαν λεύκωμα ή άλλο παθολογικό στοιχείο.

13. «**Περιπτώσεις παιδιών με ελμινθίαση¹¹ θεραπευθέντα με σαντονίνη**», (σελ. 131, 208 και στον τόμ. 29, 1907, σελ. 26). Στην πρώτη αναφορά παιδί επτά ετών «έπασχεν εκ νόσου πυρετώδους» και στο ιατρικό συμβούλιο τέθηκε η διάγνωση της μηνιγγίτιδος. Θεραπευτικώς «πλην της επιθέσεως πάγου επί της κεφαλής, εδόθη ελαφρόν καθάρσιον εκ καλομέλανος και ολίγη σαντονίνη». Παρατηρήθηκε μετά τα κλύσματα να εξέρχονται έλμινθες και το παιδί ανέλαβε πλήρως σε δέκα ημέρες. Η σαντονίνη σύμφωνα με την φαρμακολογία του Γ. Ιωακείμογλου¹² λαμβάνεται από τα άνθη του αυτοφυούς στο Τουρκεστάν αρτεμησίας κίνα.

14. «**Κλινικά παρατηρήσεις ελώδους καχεξίας παρά παιδί προσήβους**», (σελ. 138-142). Παρουσιάζονται τρεις περιπτώσεις «ελώδους καχεξίας» με βαρεία

⁹ Etienne Lancereaux (1829-1910), Γάλλος γιατρός, ο οποίος θεωρούσε ως εστία του σακχαρώδους διαβήτη το πάγκρεας. Η μνημονευόμενη Παθολογική Ανατομική είναι το έργο του *Atlas d' anatomie pathologie*, 3 τόμοι, Παρίσι 1875-1889.

¹⁰ Σημειώνουμε ότι το φαινικό οξύ αναγράφεται στην θεραπεία του άνθρακα και των δοθινηών στο βιβλίο του Α. Δ. Χρήστοβιτς, *Τα νέα φάρμακα ή επιτομή των κυριωτέρων εκ των νεωστί αναφανέντων νέων θεραπευτικών έργων μετά των συνταγών*, εν Αθήναις, 1888, σελ. 551.

¹¹ Ο όρος «ελμινθίασις» καταγράφεται ίσως για πρώτη φορά από τον Α. Βιτσάρη, *Εγχειρίδιον ειδικής παθολογίας και θεραπείας των παιδών*, εν Αθήναις 1871, σελ. 163, ενώ καταγράφεται το 1897 από τον Στ. Κουμανούδη., *Συναγωγή Νέων λέξεων, επανέκδοση "Ερμής"*, Αθήνα 1980, σελ. 358. Οι έλμινθες μνημονεύονται ήδη στην Ιπποκρατική Συλλογή, και ενδεικτικά αναφέρεται μία παραπομπή στο *Προγνωστικόν* 11.

¹² Γ. Ιωακείμογλου, *Φαρμακολογία*, τόμ. 1, πέμπτη έκδοση, 1953, σελ. 674,

πρόγνωση διότι οι ασθενείς κατέληγαν λόγω δευτεροπαθών αλλοιώσεων κυρίως εκ του πεπτικού και αναπνευστικού συστήματος.

15. **Εφαρμογή «ερυθροφωτοθεραπείας» σε βαριές περιπτώσεις ιλαράς**, (σελ. 143), με αμφισβητούμενα κατά τη συζήτηση αποτελέσματα.

16. **«Περί της προϊούσης ανικανότητας των γυναικών προς γαλούχησιν των τέκνων των»**, (σελ. 159-192). Σχετικά με την «προϊούσα αύξησιν του αριθμού των μητέρων εκείνων, αι οποίαι δεν ημπορούν πλέον να θηλάσουν μόναι τα τέκνα των ή ένεκεν παντελούς ελλείψεως γάλακτος εν τοις μαστοίς των ή ένεκεν ανεπαρκούς παραγωγής αυτού καθιστώσης αναγκαίαν την διατροφήν των νεογνών με ξένον άλα, ευθύς από των πρώτωνημερών ή εβδομάδων». Παρουσίαση εκτεταμένης εργασίας με πολλούς πίνακες του Καθηγητού Φυσιολογίας της Βασιλείας G.v. Bunge, ο οποίος είχε στείλει σε ιατρούς διαφόρων κρατών δελτία με ερωτήσεις σχετικές με το θέμα, «ο Bunge επεθύμει προ παντός ν' ανακαλύψη, αν η ανικανότης προς γαλουχίαν ήναι κληρονομική ή αν συμβαδίζη και με άλλα εκφυλιστικά συμπτώματα».

ΤΟΜΟΣ 29, (1907)

17. **«Κλινική παρατήρησις εγχειρήσεως προπτώσεως του ορθού κατά την μέθοδο Gerard-Marchard»**, (σελ. 74). Σε παιδί ηλικίας 3 ετών μετά ελαφρά διάρροια από δεκαμήνου παρουσίασε πρόπτωση του ορθού χωρίς όμως αποτέλεσμα με τις συντηρητικές θεραπείες. Περιγράφεται η τεχνική της χειρουργικής μεθόδου και τονίζεται το καλό θεραπευτικό αποτέλεσμα.

18. **«Επί των αλλοιώσεων των αναπνευστικών οδών συνεπεία ιλαράς»**, (σελ. 96). Μετά την περιγραφή των στενωτικών αλλοιώσεων του λάρυγγος και την αντιμετώπισή τους, γίνεται αναφορά στις ενανθηματικές καταστάσεις της ιλαράς, όπως χαρακτηριστικά σημειώνεται «η βαρεία αύτη περίπτωσις στενώσεως λαρυγγικής συνεπεία ιλαράς μοι παρέχει αφορμήν όπως συντόμως εκθέσω υμίν τα πολυειδείς αλλοιώσεις των αναπνευστικών οδών κατά την ιλαράν».

19. **«Περί ερυθράς»**, (σελ. 112-114). άρθρο με την ευκαιρία σχετικής επιδημίας στην Κωνσταντινούπολη. Χρησιμοποιείται και ο όρος «ροδάνθη εαρική ή ερυθρά Rubeola». Συζητείται η διάκριση της ιλαράς από την οστρακιά¹³.

20. **«Περί περιπτώσεως εγκεφαλονωτιαίας μηνιγγίτιδος ιαθείσης δι' οσφυϊκής παρακεντήσεως»**, (σελ. 127-128). Σε παιδίσκη 13 ετών, η οποία παρουσίαζε όλα τα κλασσικά συμπτώματα της εγκεφαλονωτιαίας μηνιγγίτιδος την πέμπτη ημέρα παρουσιάζει έρπητα στο κάτω χείλος. Χαρακτηριστικά σημειώνεται για την πορεία πως «εις ουδέν ισχυσάσης εκτός της λοιπής θεραπείας και αυτής της κινήσης. Τότε εσκέφθημεν να καταφύγωμεν εις την παρακέντησιν¹⁴ του νωτιαίου μυελού ήν και

¹³ Σημειώνεται ότι η διάκριση της ερυθράς από την ιλαρά και την οστρακιά για πρώτη φορά δημοσιεύθηκε το 1829 και ο Henry Veale, (1832-1908), εισήγαγε το 1866 το όρο «rubella» αντί του όρου «German measles». Βλ. Βλ. Jeremy M. Norman, (ed.), *Morton's Medical Bibliography*, fifth edition, Scolar Press, England 1991, αρ. 5501-2, σελ. 854.

¹⁴ Η οσφυονωτιαία παρακέντηση εισήχθη για διαγνωστικούς και θεραπευτικούς σκοπούς το 1891 από τους Walter Essex Wynter, (1860-1945) και Heinrich Irenaeus Quincke, (1842-1922). Βλ. Jeremy M. Norman, (ed.), *Morton's Medical Bibliography*, fifth edition, Scolar Press, England 1991, αρ. 4868-4869, σελ. 749.

εξετελέσαμεν κατά την μέθοδον Marfan¹⁵ εξαγαγόντες 4-5 γραμμ. εγκεφαλονωτιαίου υγρού θολού την χροιάν. Την επομένην ημέρα άπαντα τα προηγούμενα συμπτώματα ήρθησαν ως δια μαγείας» και το κορίτσι ασφαλής. Καταληκτικά τονίζεται ότι πρέπει ο γιατρός να καταφεύγει στην παρακέντηση του νωτιαίου μυελού όχι μόνο για διαγνωστικούς σκοπούς, αλλά και για θεραπεία «αφ' ού μέχρι τούδε ουδέν ηρωϊκόν φάρμακον ίσχυσε κατά της βαρείας ταύτης νόσου όσον η παρακέντησις».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ, τόμ. 30, 1908, ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

21. «**Συμβολή εις τα περί διατροφής των βρεφών**», (σελ. 12-14). Στην αρχή του άρθρου για την ανεύρεση του αναλογούντος βάρους του βρέφους σε κάθε μήνα του πρώτου έτους προτείνονται δύο τύποι δίδοντας και μερικά επεξηγηματικά παραδείγματα. Στη συνέχεια συζητείται το ποσό του γάλακτος το οποίο πρέπει να παρέχεται στο βρέφος για να προχωρεί η ανάπτυξη του κανονικώς.

22. «**Περί της μογγολικής ιδιοτείας εν τη παιδική ηλικία**», (σελ. 15-17). Στην αρχή του άρθρου τονίζεται ότι «η μορφή αυτή της ιδιοτείας δια δύο λόγους τυγχάνει αξία περιγραφής, πρώτον δια την σπάνιν αυτής ίδια παρ' ημίν, και δεύτερον δια την ομοιότητα, ήν έχει μετά του παρά τοις παιδίοις μυξοιδήματος, μεθ' ου πολλάκις συγγέεται». Ο συγγραφέας επισημαίνει ότι η πρόγνωση του μυξοιδήματος έχει μεταβληθεί μετά την ανακάλυψη της αιτίας του, που οφείλεται «εις ατροφίαν ή έλλειψιν του θυρεοειδούς αδένος»¹⁶ και οι ασθενείς υποβάλλονται εις την δια «θυρεοειδίνης» θεραπείας. Περιγράφονται όλες οι εκδηλώσεις της μογγολικής ιδιοτείας και οι διαφορές από το μυξοίδημα. Στη συνέχεια παρουσιάζεται παιδί ηλικίας 3 ετών με μογγολική ιδιοτεία¹⁷.

23. **Περίπτωση τετάνου νεογνού**, (σελ. 37-39). Τονίζεται ότι το αίτιον του τετάνου είναι ο βάκιλλος τον οποίο απομόνωσε το 1884 ο Arthur Nicolaier (1862-1942). Περιγράφεται όλη η συμπτωματολογία του νεογνού και η θεραπευτική τακτική με έγχυμα ανθέων φιλύρας, βρωμιούχου νατρίου και κλύσματος χλωράλης. Δίνονται οδηγίες στις μαίες για τη χρησιμοποίηση καθαρού και βρασμένου ράμματος κατά την περίδεση του λώρου με σκοπό την πρόληψη του νεογνικού τετάνου. Επισημαίνεται ότι στην Κωνσταντινούπολη ο τέτανος των νεογνών είναι άγνωστος, ενώ είναι συχνός στις αγροτικές περιοχές εκ της μη καλής περιποιήσεως της περιδέσεως του ομφαλίου λώρου.

¹⁵ Bernard Jean Antonin Marfan, (1858-1942), Γάλλος γιατρός, ο οποίος περιέγραψε το 1896 τις σκελετικές εκδηλώσεις του συνδρόμου που μεταγενέστεροι ερευνητές του δώσανε το όνομά του.

¹⁶ Η σύνδεση του μυξοιδήματος με την έλλειψη λειτουργίας του θυρεοειδούς αδένος υποστηρίχθηκε από τον Sir Felix Semon, (1849-1921), ο οποίος δημοσίευσε την έρευνα «A typical case of myxoedema» στο *Brit. med. J.*, 1883, 2, σελ. 1072. Η εργασία αυτή αρχικά είχε δεχθεί ισχυρή κριτική αλλά τελικά επιδοκιμάστηκε από την Επιτροπή που είχε συσταθεί για τη διερεύνηση της συσχετίσεως αυτής. Επιπροσθέτως σημειώνεται ότι ο όρος «μυξοίδημα» πλάστηκε το 1878 από τον William Miller Ord, (1834-1902). Βλ. Jeremy M. Norman, (ed.), *Morton's Medical Bibliography*, fifth edition, Scholar Press, England 1991, αρ. 3831, σελ. 599, και αρ. 3825, σελ. 598 αντίστοιχα.

¹⁷ Ο όρος εισήχθη στην ιατρική βιβλιογραφία το 1866 από τον Άγγλο ιατρό John Langdon Hayton Down, (1828-1896), στην εργασία του «Observations on an ethnic classification of idiot» και παρέμεινε πάνω από ένα αιώνα, όταν μετά από διαμαρτυρίες για την χρησιμοποίηση εθνικού ονόματος για τον χαρακτηρισμό μιας νοσολογικής οντότητας και το 1975 καθιερώθηκε ο όρος «Down's syndrome». Βλ. Norman Howard-Jones, «On the diagnostic term Down syndrome», *Medical History*, vol. 23, 1979, σελ. 102-104.

24. «Περί ιλαριώδους λαρυγγίτιδος και της θεραπείας αυτής δια διασωληνώσεως του λάρυγγος», (σελ. 44-45). Παρουσιάζεται η σχετική συμπτωματολογία και η διαφορική διάγνωση από τις άλλες παθήσεις.

25. «Περί των καλών θεραπευτικών ιδιοτήτων της δερματολής εν τισι δερματικών παθήσεσι των παιδων», (σελ. 47-48). Η δερματολή είναι, όπως σημειώνεται, «gallate basique de bismuth», το «Γαλλικό βασικό βισμούθιο».

26. «Περί της εντεροκολίτιδος και ιδία παρά τοις παισίν», (σελ. 86-92). Γίνεται συζήτηση για την εντεροκολίτιδα και επί πλέον στην εργασία μνημονεύεται η πυλωρική στένωση, η οποία αναφέρεται ως «πυλωρισμός», από τον αντίστοιχο γαλλικό όρο «pylorisme», και μελετήθηκε από τον Γάλλο παιδίατρο Antoine Marfan (1856-1942).

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ, ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ τόμ.34, (1914-1915).

27. «Μυοπάθεια τύπου Duchenne (myopathic pseudohypertrophique)», (σελ. 45). Το περιστατικό αφορά παιδί 5,5 ετών υγιών γονέων, το οποίο από λίγους μήνες εμφάνισε ατροφία στους θωρακικούς μυς «συνάμα ατέλεια της διανοητικής αναπτύξεως του μικρού, ωσάν να ήτο κατά δύο έτη μικρότερο». Του χορηγήθηκε «κόνις θυρεοειδούς σώματος και υποφύσεως». Στη συζήτηση αναφέρθηκα και άλλα τρία περιστατικά άλλο ιατρό, ο οποίος υποστήριξε ότι η «μυοπάθεια οφείλεται εις ελαττωματικήν λειτουργίαν των αδένων έσω εκκρίσεως».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ως συμπέρασμα μπορεί να λεχθεί ότι τους Έλληνες ιατρούς της Κωνσταντινουπόλεως απασχολούσαν και τα παιδιατρικά νοσήματα, τα οποία ανακοίνωναν στις συνεδριάσεις της Βιολογικής Επιτροπής του εν Κωνσταντινουπόλει Ελληνικού Φιλολογικού Συλλόγου. Επισημαίνεται ότι τα άρθρα συχνά τεκμηριώνονται με τη σχετική ευρωπαϊκή, κυρίων γαλλική, βιβλιογραφία, στοιχείο δηλωτικό του επιστημονικού επιπέδου των ιατρών.